

men beantwoorden in de categorie 'kunstencentrum'.

OPSOMER: Ja, het beleid, het decreet geeft de regels waaraan je moet beantwoorden; dat is een wettelijk gegeven. Aan de andere kant is er een economisch gegeven in onze sector. Ik moet nu even spreken als zaaluitbater en een switch maken (*lacht*). We maken een mooi verhaal vanuit naïviteit, maar mijn frustratie is dat ik heel schizofreen moet handelen. Ik merk dat het steeds moeilijker wordt om marge te creëren, binnen onze organisatie en daarbuiten. Voor mezelf, om inhoudelijk aan een project als rond de Rom-zigeuners te werken. Maar bijvoorbeeld ook in de uitkoopsommen: mijn voorgangers begrootten een bepaald bedrag voor uitkoopsommen per jaar. De realiteit zegt nu dat wij tweemaal dat bedrag betalen voor vergelijkbare grootheden – dat is de markt. De markt – een gemengde, gestuurde markt, nota bene – bepaalt dat er grotere uitkoopsommen betaald worden, ook aan jongere mensen... Ik laat nu even in het midden of dat terecht is of niet. Maar als kunstencentrum zijn er wel enkele concrete wettelijke gegevens, namelijk honderd voorstellingen in je zaal programmeren, waarvoor het budget dus op een jaar tijd maal twee moet. De verplichtingen en verwachtingen vanwege de overheid nemen toe, de subsidies nemen beperkt toe, de *overhead* neemt toe, en de uitkoopsommen verdubbelen. Het artistiek budget zou dus ook moeten verdubbelen, alleen al om te kunnen programmeren in de zaal. Maar ons beleidsplan legt wel het accent op onderzoek, en de subsidies zijn ons dáárvoor toegekend.

ETCETERA: Je zou gaan denken dat je net veel moeite moet doen om marges te creëren?

OPSOMER: Ik denk dat dit voor onze situatie een heel mooie formulering is: je moet inderdaad vechten om marges te hebben, om speelruimtes te creëren... De *State of Waste* was onze bezwering om speelruimte te maken. Dat is wat we vandaag verderzetten in de vorm van een *Potlach Party* of een *Dorkbot*. Overleven is een gevecht om speelruimte te krijgen. Dat is uiteindelijk ook de problematiek van het TIME Festival geworden. We vertellen al bij al een heel naïef verhaal in een tijd die de naïviteit en de speelruimtes geenszins goed gezind is. En de logica stuurt dwingend af op een politieke of een economische correctie. Dan komt het inderdaad aan op overleven; maar dat is de prijs die je betaalt als je de overlevingskunst centraal stelt. (*lacht*)

Marianne van Kerkhoven
en Sara de Bosschere

Dialogoog

Het idee ontstond tijdens Het Theaterfestival waar actrice Sara de Bosschere en dramaturge Marianne van Kerkhoven in de wachttijd tussen voorstellingen en debatten meerdere gesprekken voerden.

Waarom dat hardop denken – naïef, onrijp, vaak ongenueanceerd – niet neerschrijven en het in al zijn kwetsbaarheid doorgeven aan andere mogelijke mede-denkers? Hierbij een eerste poging een nieuwe schrijftuur te vinden, die van het gesprek, een poging om over de grens van de generaties heen met onaffe gedachten te communiceren.

Die later wellicht kunnen worden uitgewerkt...

1.

Tijdstip van het gesprek: 3 december 2002, kort na de moord op de Marokkaanse jongeman in Borgerhout, de rellen die daarop volgden, de aanhouding van Abou Jahjah... We delen de verantwoordiging over het onbegrip, de domheid, het gebrek aan tolerantie en gezond verstand bij velen die publieke uitspraken doen over deze zaak. Is dit een goed gesternte om een gesprek over de taken van theater vandaag te beginnen? Kleuren de omstandigheden niet meteen te zeer onze woorden? Of voeren ze ons precies daardoor zonder omwegen naar de kern van wat ons bezighoudt?

SARA DE BOSSCHERE Je moet je tot al die dingen die in de politieke actualiteit gebeuren toch verhouden in je werk, er op een of andere manier over nadenken. De generatie voor ons - Jan Decorte, Jan Fabre, Anne Teresa de Keersmaeker, Lucas Vandervost...- die lieten hun engagement blijken doordat ze heel erg

naar binnen toe hun gevoeligheid gingen onderzoeken. Dat is even belangrijk: hoe kan je anders tot zinnige getuigenissen komen als je die beweging niet uitvoert, als je die concentratie niet opeist? Maar toch...

MARIANNE VAN KERKHOVEN Er is dat gedicht van Brecht *An die Nachgeborenen*, waarin hij zegt: 'Was sind das für Zeiten, wo Ein Gespräch über Bäume fast ein Verbrechen ist Weil es ein Schweigen über so viele Untaten einschliesst!' Het politieke theater van de jaren '70 wou de sluier van de wereld wegnemen, zodat je kon zien hoe de maatschappij werkelijk functioneerde. Wij dachten toen dat we die maatschappij structureel konden veranderen. Toen bleek dat dat niet zomaar kon, zijn we meer naar binnen gezoomd. Bij een voorstelling als *SS* (2002) zie je hoe je veel politieke items kan aanraken door individuen op de scène te zetten. Misschien moeten we